

Wie kan hem bedriegen, die het uitwendige en inwendige gelijkelijk onderzoekt? die lichaam en geest aanschouwt? tong en ingewand? kortom buiten- en binnenzijde? en die niet alleen de daden zelf maar ook hun motieven en gevolgen in een helder licht ziet. Op de vraag of kwade daden de goden verborgen blijven, antwoordde Thales naar waarheid: 'Neen, zelfs geen kwade gedachten.'¹¹⁴ Wij bevinden ons daarentegen hier in een dichte mist, daar wij niet alleen de heimelijke misdaden niet zien, die – zoals dat heet – binnenskamers en *sub rosa* blijven, maar amper ook de openlijke, die aan het licht gebracht zijn. Wij zien namelijk niet de schuld in haar werkelijke omvang, maar bepaalde uitwendige sporen van een fout die began en vergaan is. Wie in Gods ogen de slechtsten zijn, zijn voor ons vaak de besten, en wie Hij heeft uitverkoren, zijn door ons vaak verworpen. Houd daarom, als je wijs bent, mond en ogen dicht, waar het gaat om schuldige of onschuldige mensen. Dergelijke duistere zaken zijn hier beneden niet goed te begrijpen.

Hoofdstuk 17

Repliek op het derde verwijt betreffende overgebrachte straffen; met voorbeelden wordt aangetoond dat dit ook onder mensen voorkomt. Waarom brengt God straffen op andere mensen over? en nog enkele andere van dergelijke nieuwsgierige en subtiële vragen

Maar er moet nog een derde wolk verdreven worden, die door jouw toedoen de Gerechtigheid verduistert: de kwestie van diegenen, die in andermans plaats gestraft worden. Men zegt immers, het is niet rechtvaardig dat God straffen op andere mensen overbrengt; dat kleinzonen boeten voor de zonden van hun voorouders, is een kwalijke zaak. Hé! is dit dan iets nieuws of wonderbaarlijks? Ik verbaas mij dat die baasjes zich verbazen, terwijl ze dagelijks op hun eigen aardbol hetzelfde doen. Zeg mij eens, de privileges die voorouders om hun verdiensten van een vorst ontvangen hebben, gaan toch over op hun nakomelingen? Ja zeker, evenzeer als de boetes en straffen, meen ik, die hun om hun misdadigheid opgelegd zijn. Zo zijn bijvoorbeeld bij misdrijven als hoogverraad of majestéitsschennis de schuldigen heel duidelijk niet dezelfde als de gestraften, en de menselijke wreedheid gaat op dit punt zo ver, dat er wetten

voorgesteld zijn om onschuldige kinderen met levenslange armoede te straffen, 'zodat de dood hun een troost is en het leven een straf'.¹¹⁵ Zijn jullie dan zo kleingestig? gunnen jullie dat wel aan een koning of heerser, niet aan God? Als je de zaak op de keper beschouwt, heeft hij toch veel meer reden tot deze strengheid. Wij hebben immers gezondigd, wij zijn allen in één mens tegen deze machtige koning opstandig geweest en via vele takken van geslachten heeft de allereerste bevelking zich over de ongelukkige nakomelingen verbreed. Zo bestaat er in Gods ogen een soort keten en aaneenschakeling van misdaden, en bijvoorbeeld mijn of jouw vader zijn niet begonnen met zondigen, maar de vaders van alle vaders. Wat is er dan vreemd aan, als hij in de nakomelingen misdrijven straft, die eigenlijk niet tot het verleden behoren maar door bloedverwantschap geërfd en nooit onderbroken zijn. Maar laat ik met deze diepgaande materie niet verder gaan en tegenover jou liever een meer gangbare verklaringswijze volgen: weet wel dat God verbindt wat wij in onze onkunde of ons onvermogen scheiden, en dat Hij geslachten, steden, koninkrijken niet als een soort mengsel of conglomeraat beschouwt, maar als één lichaam en organisme. Het geslacht der Scipionen of Caesaren is voor Hem een eenheid, Rome of Athene is vanaf het begin voor Hem een eenheid, evenals het Romeinse rijk. Niet zonder reden, want er is een soort band en gemeenschappelijkheid van wet en recht, die deze grote organismen verbindt en maakt dat ook leden uit zeer verschillende tijden in beloningen en straffen delen. Zijn de Scipionen vroeger goede mensen geweest? Laat dat bij de hemelse rechter ook voor het nageslacht pleiten; slechte mensen? Laat het de zaak van het nageslacht schaden. Hebben wij Belgen ons enige jaren geleden liederlijk, gierig en goddeloos gedragen? Nu moeten wij boeten, omdat bij alle uitwendige straffen God niet alleen het heden maar ook het verleden in aanmerking neemt en met de gewichten van deze twee tijden de weegschaal van zijn gerechtigheid gelijkmatig in evenwicht houdt. Ik heb gezegd 'bij alle uitwendige straffen', neem daar wel nota van, alsjeblieft, want de schuld zelf wordt niet overgedragen en misdrijven worden niet op andermans rekening geboekt, allerm minst; het zijn niet meer dan bepaalde straffen of tuchtingen, die ons niet diep maar oppervlakkig treffen, ons lichaam of bezit raken, niet innerlijk onze geest.

Wat is hier onrechtvaardig aan? Alle winsten en voordelen waar onze voorouders recht op hadden, willen wij ongetwijfeld erven; waarom zouden wij de lasten en straffen weigeren?